

ANTWOORD

VAN GEDEPUTEERDE STATEN

OP VRAGEN VAN

S. Özkaya (GL), J.P. Schonewille (CU&SGP), A.H.K. van Viegen (PvdD)
en J. Mooiman (PVV)
(d.d. 21 april 2020)

Nummer
3614

Onderwerp
Gebruik van neonicotinoïde als Imidacloprid in Zuid-Holland en de huidige
waternormstand

Aan de leden van Provinciale Staten

Toelichting vragensteller

Op zaterdag 18 april verscheen op het platform Follow the Money een artikel met als titel "Toxicoloog Tennekes had al die tijd gelijk over bijensterfte"¹. Dat artikel beschrijft de totstandkoming en de resultaten van onderzoeken naar Imidacloprid, een neonicotinoïde (neonics). Het artikel beschrijft ook dat er een Europees verbod geldt voor neonics. Alleen voor de glastuinbouw geldt er een uitzondering. Het college voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden geeft invulling aan het Europese besluit.²

De waterschappen hebben in de afgelopen jaren extreme normoverschrijdingen Imidacloprid (soms wel 900 keer over de norm) gemeten, met name in de Bollenstreek en glastuinbouwgebieden in Zuid-Holland. Het artikel stelt verder: "De vervuiling is daar soms zo groot, dat het slootwater op zichzelf een effectieve insectenverdelger is". Normoverschrijding worden ook bevestigd door het Centrum voor Milieuwetenschappen³.

1. *Is het college op de hoogte van het artikel op Follow the Money?*

Antwoord

Ja.

¹ <https://www.ftm.nl/artikelen/toxicoloog-tennekes-had-al-die-tijd-gelijk-over-bijensterfte>

² <https://www.ctgb.nl/onderwerpen/neonicotinoiden/nieuws/2018/09/12/gebruiksvoorschriften-aangepast-aan-eu-verbod-buitengebruik-neonicotinoiden>

³ <http://www.bestrijdingsmiddelenatlas.nl/atlas/normoverschrijdingen/stoffen-samen/percentage-normoverschrijdende-stoffen.aspx>

2. *Hoe beoordeelt het college het feit dat voor glastuinbouw op dit moment nog steeds een uitzondering geldt voor het verbod op neonicotinoïden?*

Antwoord

De toelating van gewasbeschermingsmiddelen is op Europees niveau geregeld via de Europese Verordening Gewasbeschermingsmiddelen. In het proces van toelating speelt de European Food and Safety Authority (EFSA) een belangrijke rol bij de wetenschappelijke beoordeling van risico's van gewasbeschermingsmiddelen. Nationaal stelt de Commissie toelating gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) eisen aan de wijze waarop een toegelaten middel kan worden gebruikt. De Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) is verantwoordelijk voor de handhaving.

De emissies van gewasbeschermingsmiddelen in de glastuinbouw zijn geregeld via de milieuwetgeving (Activiteitenbesluit milieubeheer). De emissie-eisen zijn de laatste jaren aangescherpt met het oog op het realiseren van de KRW-milieukwaliteitsnormen voor oppervlaktewater en grondwater. Provincie, gemeente en waterschappen hebben wel taken en bevoegdheden in het milieuspoor, maar niet bij de toelating van gewasbeschermingsmiddelen.

Het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, waaronder neonicotinoïden, heeft als doel om planten en plantaardige producten tegen schadelijke organismen te beschermen. Tegelijkertijd brengt het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, waaronder neonicotinoïden, risico's voor mens, dier en milieu met zich mee.

De EU-verordening heeft tot doel een hoog niveau van bescherming van de gezondheid van mens en dier en van het milieu te waarborgen en tegelijkertijd het concurrentievermogen van de communautaire landbouw te vrijwaren. In de EU-verordening is als uitgangspunt vastgelegd dat het voorzorgsbeginsel wordt gehanteerd om te garanderen dat werkzame stoffen of middelen die op de markt worden gebracht niet schadelijk zijn voor de gezondheid van mensen en dieren of voor het milieu.

Op 27 april 2018 heeft de Europese Commissie besloten om, met het oog op risico's voor bijen, het gebruik van de neonicotinoïden clothianidin, imidacloprid en thiamethoxam alleen toe te staan in gesloten, permanente kassen. Aan de in kassen toegelaten neonicotinoïden zijn strenge eisen verbonden qua gebruik. Zo geldt voor toepassing van imidacloprid per 15 maart 2017 een zuiveringseis met een rendement van 99,5% voor het met imidacloprid verontreinigde afvalwater. Naast deze stofspecifieke eis geldt per 1 januari 2018 een zuiveringsplicht van minimaal 95% voor alle met gewasbeschermingsmiddelen verontreinigde restwaterstromen in de glastuinbouw. Ook voor de grondgebonden teelten is een pakket van maatregelen afgesproken gericht op reductie van de emissies tot nagenoeg nul in 2030⁴.

⁴ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2019/04/16/pakket-van-maatregelen-emissiereductie-gewasbescherming-open-teelten>

Daarnaast worden op grond van de EU-verordening middelen regelmatig opnieuw beoordeeld door de European Food Safety Authority. Van middelen die op grond van de meest recente wetenschappelijke inzichten niet voldoen wordt de toelating ingetrokken. Zo is de toelating van het neonicotinoïde thiacloprid, na herbeoordeling, per 30 april 2020 ingetrokken.

Door een strikt toelatingsbeleid, wettelijk verplichte zuivering, tegengaan van lekkages, goede naleving en handhaving (NVWA, gemeenten/waterschappen) is het gebruik van neonicotinoïden in kassen mogelijk binnen de grenzen die het milieu stelt.

3. *Kunt u schetsen wat de gevolgen van die uitzondering zijn voor de doelen van de Kaderrichtlijn Water, die in 2027 behaald moeten zijn?*

Antwoord

In 2018, het laatste jaar waarover gegevens beschikbaar zijn, waren er op diverse locaties in Zuid-Holland nog overschrijdingen van meer dan 5 keer de waterkwaliteitsnorm. Wel neemt de mate van overschrijding al jaren af. In de glastuinbouw is de toxische belasting van het oppervlaktewater afgenomen met 86%, door minder gebruik van de neonicotinoïden imidacloprid en thiacloprid⁵. In de bollenstreek zijn de concentraties inmiddels ook sterk gedaald. Verwacht wordt dat met het onder vraag 2 ingezette beleid de concentraties verder dalen en daarmee in 2027 de KRW-doelen voor wat betreft deze stoffen kunnen worden gerealiseerd. Gegevens over 2019 worden naar verwachting voor de zomer door de waterschappen gepubliceerd.

In het artikel staat het volgende vermeld: ‘De toezichthouders hebben ‘een beetje lopen slapen,’ volgens de auteur, ‘en hadden de industrie, vanwege het werkingsmechanisme van het landbouwgif, moeten vragen om lange termijnstudies uit te voeren.’

4. *Hoe beoordeelt het college de uitvoering van haar toezichthoudende rol in de afgelopen jaren in het licht van de conclusie dat al sinds 2012 bekend is dat neonicotinoïden zeer schadelijk zijn voor de insectenstand?*

Antwoord

Met de in het artikel genoemde toezichthouders wordt waarschijnlijk bedoeld op de European Food and Safety Authority in haar rol als reviewer van de actieve stoffen in gewasbeschermingsmiddelen en nationaal het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) en de Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA) welke is belast met de handhaving van de aan de toelating verbonden gebruiksvoorschriften.

De provincie heeft geen rol in de toelating en beoordeling van gewasbeschermingsmiddelen.

⁵ A.Verschoor, et.al “Tussenevaluatie van de nota Gezonde groei, Duurzame oogst, onderdeel milieu” RIVM rapport 2019-0044

5. *Heeft het college inzicht in de hoeveelheid en het soort gebruikte neonicotinoïden in Zuid-Holland? Graag een toelichting.*

Antwoord

In het verleden waren de afzetgegevens van afzonderlijke gewasbeschermingsmiddelen niet openbaar beschikbaar. Na een uitspraak van de Raad van State heeft de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit aangegeven deze gegevens openbaar te zullen maken (ECLI:NL:RVS:2019:225). Inmiddels publiceert de NVWA nationale afzetgegevens, meest recent met betrekking tot het jaar 2018⁶. Uit de door de NVWA gepubliceerde gegevens is de ontwikkeling van de afzet van individuele middelen, waaronder neonicotinoïden, tussen 2010 en 2018 af te leiden. Provinciale gegevens zijn niet beschikbaar.

Voor uw informatie hierbij de nationale afzet van het middel imidacloprid voor de jaren 2010, 2015 en 2018 (in kg werkzame stof):

- 10.564
- 4.899
- 660

Deze scherpe daling werd deels bereikt door substitutie naar andere neonicotinoïden, waaronder thiacloprid. Inmiddels is van dit middel de toelating ingetrokken (zie vraag 3).

6. *Is het college het met de vragenstellers eens dat normoverschrijdingen van Imidacloprid onacceptabel zijn?*

Antwoord

Ja.

Normoverschrijdingen, niet alleen die van imidacloprid, hebben niet voor niets geleid tot introductie van een zuiveringsplicht en intensivering van de handhaving. Deze aanscherpingen zijn gesteund door alle betrokken overheden en de betrokken brancheorganisaties. Overheden, waaronder de provincie, en sector werken samen bij het terugdringen van incidenten zoals onbewuste lozingen door lekkages, emissies als gevolg van extreme neerslag en het verminderen van emissies tijdens de teeltwisseling.

Ook voor de gebruikers zijn normoverschrijdingen ongewenst aangezien deze het beschikbare middelenpakket onder druk zetten.

7. *Is het college het met vragenstellers eens dat het gebruik van neonicotinoïden, zoals Imidacloprid zoveel mogelijk beperkt dient te worden in Zuid-Holland?*

Antwoord

Zie antwoorden op vraag 2, 5 en 8.

⁶ <https://www.nvwa.nl/onderwerpen/gewasbescherming/afzet-gewasbeschermingsmiddelen-in-nederland>

Ter informatie, op 23 januari 2020 liet de fabrikant Bayer via een persbericht weten geen herregistratie van het imidacloprid bevattende middel Admire aan te vragen. Gezien de beperkingen van de huidige toepassingsmogelijkheden van imidacloprid in het bijzonder, ziet Bayer onvoldoende marktpotentie om in de herregistratie te investeren, waardoor ook de producttoelating van Admire op termijn eindigt⁷. Andere imidacloprid bevattende middelen zijn nog wel op de markt.

8. *Zo ja, welke mogelijkheden ziet het college om het gebruik van neonics te verminderen?*

Antwoord

Overheden, kennisinstellingen en sector streven naar innovaties via het programma "Het Nieuwe Doen in Plantgezondheid Glastuinbouw". Door versterking van de weerbaarheid, nieuwe technologieën en een meer duurzaam middelenpakket wordt een structurele aanpak ontwikkeld om ziekten, plagen en onkruiden te voorkomen en de afhankelijkheid van chemische bestrijding te verminderen. Een structurele aanpak is nodig, aangezien anders verbod van het ene middel leidt tot een toename in het gebruik van andere middelen. In de Kennis- en Innovatieagenda Landbouw, Water en Voedsel van de topsectoren Agri en Food, Tuinbouw en Uitgangsmaterialen en Water en Maritiem is dit spoor verder uitgewerkt⁸.

Naast bovenstaande structurele oplossingen wordt met het oog op het realiseren van de KRW-waterkwaliteitsdoelen in 2027 hard gewerkt aan vermindering van emissies vanuit de glastuinbouw. Zoals aangegeven bij vraag 2 is sinds enige tijd een wettelijke zuiveringsplicht ingevoerd. Deze individuele verplichting mag op grond van de wet ook collectief worden uitgevoerd. De provincie werkt mee aan een grootschalige collectieve zuivering in het zuiden van het Westland, waar via een aanvullende zuivering bij de AWZI Nieuwe Waterweg van het Hoogheemraadschap van Delfland gewasbeschermingsmiddelen uit het afvalwater worden verwijderd⁹.

9. *Is er bijvoorbeeld een verbod van neonics op de landbouwgronden, die in eigendom zijn van de provincie en is dit opgenomen in de pachtovereenkomsten? Zo nee, bent u bereid dit in de toekomst op te nemen?*

Antwoord

Zoals aangegeven bij het antwoord op vraag 2 zijn voor het gebruik van neonicotinoïden strikte toepassingsvoorwaarden van kracht. Van de bij ons bekende neonicotinoïden is alleen de actieve stof acetamiprid buiten gesloten kassen toepasbaar. Toepassing van acetamiprid is alleen mogelijk met gebruikmaking van drift reducerende technieken.

⁷ https://agro.bayer.nl/nl-NL/Ressources/Nieuws/2020/01/20200122_nws_Admire.aspx

⁸

<https://topsectortu.nl/sites/topsectortu.nl/files/documenten/KIA%20LWV%2020191015%20100%25%20Oversie.pdf>

⁹ <https://www.zuid-holland.nl/overons/bestuur-zh/gedeputeerde-staten/besluiten/@26211/ondersteuning-aanvraag-gemeente-westland-crisis/>

Generiek is toepassing van gewasbeschermingsmiddelen bij graslanden alleen mogelijk na schriftelijke toestemming van de provincie. Toepassing is gericht op reductie van storingssoorten zoals distels. Dit mede in verband met de weidevogelstellingen voor deze graslanden. Bij de in beheer zijnde akkerbouwgronden wordt samen met de pachters gestreefd naar vermindering van gebruik, bijvoorbeeld via strokenteelt. Dit met in achtname van de economische mogelijkheden die de verschillende teelten bieden.

Uit een recente studie van Greenpeace blijkt dat de werking van veel beschermingsmiddelen nog niet afdoende onderzocht¹⁰. Deze middelen zijn daarom vooralsnog niet verboden door de Europese Unie.

10. *Is het college het de vragenstellers eens dat gezien de ernst van de achteruitgang van de insectenstand het voorzorgsbeginsel zou moeten gelden, op basis waarvan onvoldoende geteste middelen niet zouden moeten worden gebruikt? Graag een toelichting.*

Antwoord

Zoals aangegeven bij vraag 2 geldt onder de EU-verordening het voorzorgsbeginsel. Middelen worden regelmatig her beoordeeld op basis van de meest recente wetenschappelijke gegevens. Zo is het in de studie van Greenpeace genoemde middel sulfoxaflor inmiddels her beoordeeld door EFSA, waarna het Ctgb strenge toepassingsvoorwaarden ter bescherming van bijen heeft vastgesteld¹¹. Het middel thiacloprid is per 30/4/2020 verboden.

Recent heeft EFSA een werkplan gepubliceerd voor de herziening van het door Greenpeace genoemde guidance document (guidance document on the risk assessment of plant protection products on bees)¹². In het werkplan geeft EFSA aan dat "the guidance has not been fully implemented in the process for the approval of the active substances". In maart 2019 heeft de Europese Commissie EFSA gemandateerd om het guidance document te actualiseren. EFSA hoopt in voorjaar 2021 een geactualiseerd guidance document te publiceren.

In IPO-verband pleiten de provincies voor goede afstemming tussen de verschillende normenkaders (toelating, KRW-normen, drinkwater). Een goede en snelle toepassing van de geactualiseerde beeguidance is van belang om de biodiversiteit te beschermen.

Tijdens de begrotingsbehandeling op 14 november 2018 nam de Provinciale Staten "Motie 884 Mooiman Onderzoek naar bijen dodende insecticiden" aan. In die motie is het college verzocht onderzoek te doen naar het gebruik van insecticiden in de provincie Zuid-Holland en de resultaten van dit onderzoek terug te koppelen aan Provinciale Staten.

¹⁰ <https://www.greenpeace.org/nl/natuur/17891/pesticides-and-beehealth/>

¹¹ <https://efsa.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.2903/j.efsa.2019.5633>

¹² <https://www.efsa.europa.eu/en/news/bees-and-pesticides-third-consultation-guidance-review>

11. *Kunt u aangeven wat de huidige stand van zaken is met betrekking tot dit onderzoek?*

Antwoord

Zoals aangegeven bij vraag 5 was er tot voor kort geen openbare informatie beschikbaar over de afzet van individuele gewasbeschermingsmiddelen, waaronder neonicotinoïden. Door de uitspraak van de Raad van State is dit inmiddels wel het geval. Zoals aangegeven zijn de afzetgegevens alleen nationaal beschikbaar.

De afzetgegevens per middel tussen 2010 en 2018 kunt u vinden op de website van de NVWA (<https://www.nvwa.nl/onderwerpen/gewasbescherming/afzet-gewasbeschermingsmiddelen-in-nederland>). Een ruwe benadering is om de afzet te relateren aan het relatieve aandeel qua agrarisch ruimtegebruik per provincie. Voor neonicotinoïden die grotendeels alleen in de glastuinbouw mogen worden toegepast betekent dit dat een kleine 50% van de afzet plaatsvindt in Zuid-Holland.

De bij vraag 5 genoemde afzetcijfers van imidacloprid laten zien dat de afzet sterk wordt gestuurd door ontwikkelingen in het Europese en landelijke beleid. Aanvullend onderzoek naar de afzet in Zuid-Holland achten wij niet zinvol, mede omdat de provincie geen rol heeft in de toelating van gewasbeschermingsmiddelen. Gegevens over de emissie van gewasbeschermingsmiddelen worden jaarlijks gepubliceerd door de waterschappen in de waterkwaliteitsrapportages.

12. *Op welk termijn kunnen de Provinciale Staten de uitkomsten van dit onderzoek verwachten?*

Antwoord

Zie antwoord op vraag 11.

Op 8 maart 2019 heeft de Partij voor de Dieren schriftelijke vragen gesteld over de effecten van het gifgebruik in de bollenvelden op de omgeving. In de beantwoording van die vragen richtte u zich met name op de afwezigheid van zelfstandige wettelijke bevoegdheden van de provincie, om het gebruik en/of de emissies terug te dringen.

Gezien het feit dat de Provinciale Staten zich in de afgelopen jaren meerdere malen heeft uitgesproken over de onwenselijkheid van pesticiden en in het coalitieakkoord staat opgenomen, dat het college zich inzet op steeds verder terugdringen van het gebruik van insecticiden.

